

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL EDUCAȚIEI, CĂMINELOR
ȘI PROTECȚIEI SOCIALE ȘI
PROTECȚIEI CONSUMATORILOR

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE
CUPRINSUL

UNIVERSITATEA
POLITEHNICĂ DIN
BUCUREȘTI

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013
Investește în oameni!

 UNIVERSITATEA POLITEHNICĂ DIN BUCUREȘTI
FACULTATEA DE ELECTRONICĂ, TELECOMUNICAȚII ȘI TEHNOLOGIA INFORMAȚIEI

Dragoș-Daniel ȚĂRĂLUNGĂ

INSTRUMENTAȚIE MEDICALĂ MĂSURAREA ȘI ANALIZA BIOPOTENȚIALELOR

MASTER ITEMS

Tehnici de Analiză, Modelare și Simulare
pentru Imagistică, Bioinformatică și Sisteme Complexe

PREFAȚĂ

”Instrumentație biomedicală. Măsurarea și analiza biopotențialelor” se adresează în principal studenților care urmează un ciclu de licență sau de master în domeniul ingineriei biomedicale dar și medicilor care doresc să afle detalii despre modul de funcționare al aparaturii medicale, pentru o mai bună exploatare a acesteia.

Cartea este structurată pe nouă capitole. Primul capitol cuprinde o introducere în domeniul ingineriei biomedicale, prezentând pe scurt principalele subdomenii și rolurile pe care le poate avea un inginer biomedical în societate. În Capitolul 2 sunt prezentate normele pe care trebuie să le îndeplinească orice sistem de instrumentație ce urmează a fi utilizat în practica clinică. Sunt descrise riscurile la care sunt expuși pacienții / personalul medical în timpul funcționării sistemelor de instrumentație precum și nivelurile de protecție pe care acestea trebuie să le includă în mod obligatoriu. Capitolul 3 cuprinde descrierea unui sistem de achiziție folosit pentru uz didactic și cercetare dezvoltat de Biopac Systems. Acesta este folosit pentru a ilustra practic procedeul de achiziție al biopotențialelor. Modul în care sunt generate biopotențialele în corpul uman este prezentat în Capitolul 4, iar senzorii folosiți în ingineria biomedicală pentru achiziționarea de biopotențiale sunt descriși în Capitolul 5. Ultimele trei capitole cuprind prezentarea detaliată a sistemelor de instrumentație (origine semnal, senzori folosiți, etajele sistemului de instrumentație, aplicații) utilizate pentru achiziționarea de biopotențiale provenite de la inimă (electrocardiograma), de la mușchii scheletici (electromiograma) și de la creier (electroencefalograma). Pe lângă aplicațiile practice, sunt propuse spre rezolvare o serie de exerciții, întrebări și probleme.

Cuprins

PREFAȚĂ.....	3
Cuprins	5
CAPITOLUL 1. Introducere în Inginerie Biomedicală.....	9
1.1. Ce este ingineria biomedicală?	9
1.2. Noi rezultate în ingineria biomedicală	16
1.2.1. Proteze	16
1.2.2. Ingineria țesuturilor	19
1.2.3. Celule stem.....	20
CAPITOLUL 2. Protecția pacientului la riscurile de natură electrică datorate echipamentelor electrice medicale	21
2.1. Introducere	21
2.2. Șocul electric:.....	23
2.2.1. Șoc generat de macro-curenți.....	24
2.2.2. Efecte ale curentului electric asupra corpului uman	25
2.2.3. Șoc generat de microcurenți.....	26
2.2.4. Electrofiziologia fibrilației ventriculare	27
2.3. Curenți de scurgere.....	29
2.3.1. Tipuri de curenți de scurgere	30
2.3.2. Tipuri de echipamente electrice medicale.....	31
2.3.3. Circuite de măsurare a curenților de scurgere	33
CAPITOLUL 3. Sistemul de achiziție BIOPAC	41
3.1. Sistemul de achiziție Biopac.....	41

INSTRUMENTAȚIE BIOMEDICALĂ. MĂSURAREA ȘI ANALIZA
BIOPOTENȚIALELOR

3.1.1.	Descrierea componentelor hardware:.....	42
3.1.2.	Descrierea componentei software:	51
CAPITOLUL 4.	Amplificatorul de biopotențial. Zgomote în măsurători de biopotențial	71
4.1.	Elemente de teorie a circuitelor	71
4.1.1.	Mărimi electrice.	74
4.2.	Amplificatorul de biopotențial.....	78
4.2.1.	Amplificatorul de instrumentație.....	83
4.3.	Zgomot în măsurători de biopotențial.....	86
4.3.1.	Zgomote externe : zgomot introdus de liniile de tensiune.....	87
4.3.2.	Zgomote interne sistemului de instrumentație	99
4.4.	Izolație galvanică în sistemul de instrumentație	102
4.5.	Protecția în sistemul de instrumentație	105
CAPITOLUL 5.	Sursa biopotențialelor.....	109
5.1.	Structura membranei celulare. Potențialul de repaus și cel de acțiune.....	109
5.2.	Legi fizice la nivelul membranei celulare	115
5.2.1.	Legea difuziei (Fick).....	115
5.2.2.	Legea lui Ohm	116
5.2.3.	Relația lui Einstein.....	116
5.2.4.	Exprimarea potențialului de repaus pentru o membrană permeabilă doar pentru un tip de ion.....	117
5.2.5.	Ecuția lui Goldman	119
5.3.	Circuitul electric echivalent pentru membrana celulară	121
5.3.1.	Proprietățile electrice ale membranei celulare	121
5.3.2.	Modelul Hodkin – Huxley	126
5.4.	Aplicații	129

Cuprins

CAPITOLUL 6. Senzori biomedicali	133	
6.1. Introducere	133	
6.2. Senzori pentru măsurarea deplasărilor	143	
6.2.1. Senzori rezistivi	143	
6.3. Electrozi pentru biopotențiale	156	
6.3.1. Interfața electrod-electrolit	158	
6.3.2. Impedanța interfeței electrod-electrolit.....	162	
6.3.3. Polarizare	165	
6.3.4. Materiale.....	168	
6.3.5. Proprietățile electrice ale pielii	169	
6.3.6. Gelul de electrod și efectele sale	173	
6.3.1. Proiectarea electrozilor.....	174	
CAPITOLUL 7. Sisteme de instrumentație pentru măsurarea activității cardiace .	177	
7.1. Măsurarea activității electrice a inimii.....	177	
7.1.1. Sursa semnalului electric cardiac.....	177	
7.1.2. Sistem de instrumentație pentru măsurarea activității electrice a inimii	185	
7.1.3. Configurații pentru măsurarea semnalului ECG.	200	
7.2. Măsurarea activității mecanice a inimii. Fonocardiografia.....	208	
7.2.1. Sursa semnalului PCG.....	209	
7.2.2. Sistemul de instrumentație pentru înregistrarea activității mecanice a	inimii, fonocardiograful.....	215
7.3. Aplicații	219	
7.3.1. Lucrare practică: înregistrarea și analiza semnalului ECG	219	
7.3.2. Probleme și întrebări propuse	228	

INSTRUMENTAȚIE BIOMEDICALĂ. MĂSURAREA ȘI ANALIZA
BIOPOTENȚIALELOR

CAPITOLUL 8. Sisteme de instrumentație pentru măsurarea activității electrice a mușchilor scheletici.....	231
8.1. Introducere	231
8.2. Fiziologia mușchilor și sursa semnalului EMG	232
8.3. Sistem de instrumentație pentru măsurarea semnalului EMG	237
8.3.1. Senzori.....	237
8.3.2. Etajele de amplificare, filtrare și conversie analog-digitală ale electromiografului	246
8.4. Aplicații	251
8.4.1. Aplicație practică.....	251
8.4.2. Probleme și întrebări propuse	260
CAPITOLUL 9. Sisteme de instrumentație pentru măsurarea activității electrice a creierului	261
9.1. Introducere	261
9.2. Fiziologia creierului și sursele semnalului EEG.....	262
9.3. Sistem de instrumentație folosit pentru măsurarea semnalului EEG.....	279
9.3.1. Senzori.....	279
9.3.2. Etajele de (pre)amplificare, protecție și conversie analog digitală.....	283
9.3.3. Artefacte	284
9.3.4. Problema inversă	285
9.4. Aplicații	287
9.4.2. Probleme și întrebări propuse	295
Lista Figurilor.....	297
Lista Tabelelor	303
Bibliografie	305